

**ЗВІТ ПРЕЗИДІЇ АЕН УКРАЇНИ НА ЩОРІЧНИХ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРАХ
13-14 травня 2016 р.**

Шановні колеги!

За традицією дозвольте розпочати з деяких сумних речей.

Протягом періоду, який минув з дати минулих наших зборів пішли з життя видатні українські економісти, академіки нашої Академії – академік-засновник нашої академії, і з дня її заснування – незмінний Перший віце-президент, а з 2013 р. Почесний Перший віце-президент – Аптекарь Савелій Семенович, академіки-засновники нашої академії Біренберг Борис Михайлович та Гриньова Валентина Миколаївна, а також академіки Павлов Володимир Іванович та Кацура Сергій Миколайович.

Кожен з них вніс свій вагомий внесок у дослідження різних аспектів економічної думки.

Прошу вшанувати їх пам'ять хвилиною мовчання.
Прошу сідати.

На виконання постанови наших Зборів щодо вшанування пам'яті Миколи Григоровича Чумаченка подовжено нагородження медаллю імені першого Президента АЕН України «За значний внесок в економічну науку», в Тернополі проведена чергова Всеукраїнська науково - практична конференція присвячена М.Г. Чумаченку, в Інституті економіки промисловості готується до друку черговий збірник наукових праць «Четверті Чумаченківські читання», який вже став щорічним у відділенні нашого інституту, яким керував М.Г. Чумаченко.

Хочу також нагадати що ми запланували до 95-ї річниці з дня народження Миколи Григоровича Чумаченка видати монографію «Академік М.Г. Чумаченко у споминах і роздумах сучасників», тому ще раз прошу й закликаю всіх у кого є що запропонувати Президії АЕН України, як колективному упоряднику матеріалів для цієї книги, по можливості покваліфікувати з передачею матеріалів. Прохання подавати відскановані матеріали і тексти у електронній та роздрукованій формах на нову адресу Президії в м. Києві по вул. Желябова 2, к. 304.

Але життя не зупиняється, час плине. Ми можемо чесно пишатися тим, що на протязі всього цього часу не були осторонь, а завжди намагалися надати посильну допомогу керівництву країни та її регіонів. Не був виключенням і минулий рік.

Протягом звітного періоду Президією нашої академії, дев'ятьма відділеннями та шістьма регіональними центрами, членами академії проведено значну роботу, спрямовану на підготовку пропозицій з метою виведення економіки країни з кризи та реалізації курсу реформ, спрямованого на модернізацію сучасного суспільства.

Члени нашої Академії активно працювали над науковими розробками та практичним втіленням у життя заходів та програм реформування економіки, брали участь у науковому супроводженні соціально-економічних перетворень, дослідженні проблем прогнозування та стратегічного планування розвитку вітчизняної економіки, ліквідації її структурних диспропорцій, розвитку людського потенціалу, а також на-

уковому обґрунтуванню вирішення проблем економічної інтеграції, в контексті викликів світової рецесії та очікувань другої хвилі світової економічної кризи, визначення пріоритетних напрямів модернізації суспільства, економічної і соціальної політики в загальнодержавному та регіональному вимірах.

Події останніх двох років у Криму і на Донбасі перевернули все шкереберть. Загалом реальний стан справ підтверджує подальше сповзання країни в рецесію, поглиблення відтворювальних диспропорцій в економіці, погіршення стану державних фінансів та зростання корупційної і рейдерської активності в усіх сферах господарювання і суспільного життя. Ситуація ускладнюється деструктивними діями «критиків влади» та поширенням негативних настроїв, що стримують розвиток як держави, так і особистості. Крім того не можна не помічати й того, що пліч-о-пліч із руйнуванням духовним іде руйнування економічне. Практично вичерпано величезний промисловий багаж, що дістався нам від радянської епохи. Країна стрімко втрачає залишки своїх високотехнологічних виробництв, конкурентні галузі, ринки, переваги. Україна, що продовжує хворіти духовно, все більше набуває ознак і економічної катастрофи. Нам, вченим-суспільствознавцям, необхідно формувати суспільну думку про те, що подолання кризових явищ та відновлення позитивної динаміки розвитку досягатиметься лише спільними зусиллями держави і суспільства, з урахуванням глобальних викликів, оскільки, на жаль, економічна криза у світі також ще не подолана.

На мою думку, революційні події на Майдані, як і будь-яка буржуазно-демократична революція мали привести до розширення можливостей та ініціативи людей бізнесу, до розвитку креативного середнього класу (який в Україні поки що становить на жаль близько лише 10–12% від населення). Середній клас є зазвичай носієм демократичних цінностей. Демократія сильна в країні тоді, коли вона усвідомлюється як інструмент для досягнення цілей у руках середнього класу. Це – прописні істини. Якщо ми зараз реально відмовляємося від промислової складової, від розвитку економічного потенціалу країни, від нових прозорих форм ведення бізнесу, значить, процес, який назвали Революцією не став таким за своєю суттю, а став звичайним «бунтом опозиції»?

Говорімо відверто: у більшості сучасних українців – абсолютно утриманський підхід до євроінтеграції. Мовляв, ми станемо частиною Європи, і Європа зробить нас багатими. До речі, цей же підхід соціологи спостерігали й у ряду інших переважно православних країн – у Болгарії, Румунії, Греції, деяких держав колишньої Югославії. Свого часу Радянський Союз привчив свої «країни-сателіти» – як власні республіки, так і країни Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ), до багаторівневого патерналізму й утриманства. Але ж Євросоюз не благодійна організація, яка переймається питанням, як їм облаштувати Україну. Керівництво ЄС навряд чи прокидається зі словами: "Що ти зробив для України?". Та й чинник Росії – до останніх часів - найбільшого ринку й торговельного партнера – постійно тяжітиме над гаслами про одвічну єв-

ропейськість України. За оцінками експертів втрати від розриву торговельно-економічних зв'язків з Росією можуть скласти до \$7 млрд в рік. При цьому йдеться про відносно високотехнологічний експорт, втрата якого не може бути компенсована зниженням мит на експорт в Євросоюз, куди Україна поставляє переважно сировину, напівфабрикати і інші товари з низькою доданою вартістю. У цих умовах заходи, спрямовані, як стверджують в Кабміні, на «подолання катастрофи», а по суті, на отримання за будь-яку ціну кредиту МВФ, ще більше знекровлять економіку, поставлять громадян на грань або навіть за грань виживання. Національна валюта за минулий рік вже знецінена майже втричі що призвело до сплеску цін. Зростання тарифів ЖКГ, суворі економія витрат у бюджетній сфері і сфері соціальних виплат добувають споживання, за рахунок якого економіка якось трималася останніми роками.

Щоб дати гідні відповіді на сучасні виклики потрібно зрозуміти та на всіх рівнях державного управління доводити одне: Україна повинна вести переговори з Європою на рівних, а не як бідна родичка. Але для цього вона має відбутися не як об'єкт європейської політики, а як суб'єкт регіональної політики. Україні для початку треба зробити все, аби стати регіональним лідером (для прикладу врівень з Польщею та Туреччиною), запропонувати на світових ринках унікальний конкурентоспроможний продукт із високою доданою вартістю, стати цікавою як політичний (і геополітичний) партнер, і тільки тоді можна порушувати з активних позицій будь-які інтеграційні питання.

Економічні й торговельні пропозиції, що їх нині диктує Євросоюз, м'яко кажучи, не завжди вигідні Україні. Це гра в одні ворота зі свідомо зрозумілим перепопцем. Насправді складається враження, що Європа віддаляється від України, попри запевняння в близькому безвізовому режимі та підтримці реформ. Насправді квоти на поставки продукції з України в ЄС, за твердженнями переважної більшості промисловців, просто смішні. Країна майже втратила можливість поповнювати бюджет за рахунок транзиту з Європи та до Європи. Втрачено протекціоністські механізми в різних галузях, зокрема й у сільському господарстві. Окремі галузі економіки поставлено під загрозу знищення, наприклад машинобудування й суднобудування, літакобудування й космічну галузь. Дійсно, Європі наша сучасна промисловість, навіть наші галузі з високою додатковою вартістю, за великим рахунком, не потрібні. Але це аж ніяк не означає, що вони не потрібні Україні.

І тут нам потрібно звернути увагу на те що **УКРАЇНА ПОТРІБНА НОВА «РОЗУМНА» ІНДУСТРІАЛЬНА ПОЛІТИКА!**

Протягом ХХ ст. Україна розвивалася саме як індустріальна держава. Її промисловий потенціал був одним із найвищих не тільки в СРСР (він поступався лише Російській Федерації), а й у Східній Європі. Якщо зробити невеликий ретроспективний аналіз, жодна держава Ради економічної взаємодопомоги (хто ще пам'ятає про таке економічне об'єднання) не могла зрівнятися з УРСР за обсягами промислового виробництва. Ба більше: можна сміливо стверджувати, що Україна (в межах Союзу) була донором для багатьох із центрально- і східноєвропейських держав, їхніх економік.

За роки незалежності багато чого змінилося — народну власність радянських часів приватизували, частково модернізували; час теж вніс корективи — багато підприємств перепрофілювалися або знайшли

нові ринки збуту. Але все-таки промисловий потенціал продовжував бути основою української економіки.

Адепти європейської інтеграції вказували (причому справедливо) на те, що індустріальний сектор є однією з перешкод на шляху євроінтеграції: жорстко регламентований Спільний ринок європейських держав не був готовий поглинути Україну з її промисловістю. Питання впиралося, по-перше, у квоти на промислово продукцію, по-друге, у стандарти; по-третє, в необхідність багатомільярдних компенсацій за закриття цілих секторів економіки. Угода про асоціацію з ЄС теж передбачала, що Україна невдовзі може опинитися в ситуації, за якої низка підприємств (зокрема флагманів української індустрії) будуть змушені припинити роботу, і про це чесно попереджали і члени нашої Академії ще 2013-го. На жаль, у гонитві за ефектною, десь навіть позерською зовнішньополітичною перемогою українське керівництво не думало про механізми пом'якшення удару по українській економіці за принципом: "Я подумаю про це завтра".

За останні два роки в Україні склалася катастрофічна ситуація в промисловості. Частина об'єктів перебувають на непідконтрольній Україні території (і якщо говорити об'єктивно, це позначається й на діяльності підприємств на "основній" території країни, приміром, деякі металургійні підприємства пристосовані під вугілля, яке видобувається винятково на непідконтрольній території). Як результат, промислові гіганти ("Південмаш", "Азовмаш") практично зупинено. "Турбоатом", "Мотор Січ", НКМЗ, "Електротяжмаш" — на межі зупинки. Під загрозою скорочення опинилися 2,5 млн робочих місць у сфері промисловості. Рекомендації на кшталт "робітників, що втратили робоче місце, треба стимулювати до того, щоб вони розвивали сферу послуг", утопічні. Уявіть собі процес створення подібних робочих місць та перетворення шахтарів, слюсарів, токарів, ливарників, сталеварів та інших на перукарів, офіціантів, масажистів, продавців.

Всі ці та інші свої вимоги бізнес виклав у відповідному зверненні на початку квітня цього року до прем'єр-міністра України, міністра економічного розвитку і торгівлі, міністра закордонних справ та голови представництва ЄС в Україні. Українські експортери пропонують уряду якнайшвидше розпочати офіційні консультації з ЄС.

«Незважаючи на застосування режиму автономних торговельних преференцій на українські товари, замість збільшення обсягів експорту Україна отримала суттєве його зменшення» — йдеться у зверненні. Так, 2015 року експорт з України до Євросоюзу скоротився на 25% у грошовому вираженні, втрати валютної виручки за рік перевищили 4 млрд дол. На початку 2016 року негативна тенденція не змінилася — експорт українських товарів в ЄС скоротився на 6,3% і продовжує далі знижуватися. Головні причини такого зниження українські експортери вбачають у замалих нетарифних квотах, в рамках яких здійснюється поставка товарів без сплати імпортерських мит. У перші місяці 2016 року квоти на експорт до ЄС більшості конкурентоздатних, сільськогосподарських товарів Україна вже вичерпала. Приміром, на початок березня використані квоти на безмитний експорт в ЄС цукру, ячмінної крупи, борошна, меду, соку, кукурудзи. На 86,9% вичерпано квоту на оброблені томати, на 74,5% на пшеницю м'яку, пшеничне борошно і гранули. Більш ніж наполовину використано квоту з вівса.

Тому бізнес у своєму зверненні до уряду наполягає на збільшенні квот для поставок української продукції на ринок країн ЄС. Зокрема, квоти на кукурудзяну муку можна було б збільшити у 12 разів, на пшеницю – у 2 рази, на виноградний сік – у 9 разів, на цукор – в 15 разів, на томати – у 3 рази, на борошно – в 2 рази, на м'ясо птиці та напівфабрикати із неї – у 6 разів, а квоти на яблучний сік можуть бути скасовані зовсім. У свою чергу, Федерація роботодавців України питання перегляду обсягів тарифних квот піднімала у Брюсселі, в ході зустрічі із найбільшим бізнес-об'єднанням Європи BusinessEurope та під час засідання української сторони Платформи громадянського суспільства, що функціонує відповідно до Угоди про асоціацію Україна – ЄС. Не сприяє збільшенню українського експорту до Єврозоюзу і наявність імпорتنних мит, на відміну яких багато хто сподівався після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Тому український бізнес вимагає також і зниження імпорتنних мит на деякі товари переробної промисловості та машинобудування.

Свої підписи під зазначеним зверненням поставили Федерація роботодавців України, Рада підприємців при КМУ, Федерація роботодавців автомобільної галузі, Всеукраїнське об'єднання роботодавців «Укрлегпром», Федерація роботодавців машинобудівної промисловості, Всеукраїнське галузеве об'єднання організації роботодавців хімічної промисловості, Союз птахівників України, Всеукраїнський союз виробників будівельних матеріалів та виробів, Федерація роботодавців скляної промисловості України.

Так, зміни неминучі, такі умови мінливого світу, переходу на новий технологічний уклад. Але це має бути еволюція завдовжки в покоління, а не катастрофічне цунамі на догоду негайним потребам.

Насправді деіндустріалізація може обернутися для країни значно жорстокішим експериментом над суспільством, ніж сама індустріалізація 30–40-х років минулого століття, основним побічним ефектом якої стала спроба знищити класичне українське село. Деіндустріалізація – може вилитися в знищення промислової містоутворюючої основи сучасних українських міст, більшість яких розташовані на Сході України.

З другого боку ми не можемо ігнорувати і інтереси імпортерів, торговельної еліти, офісних працівників і тих, кого класики понад сотню років тому назвали дрібними крамарями, а в сучасних умовах – чисьельних представників малого та середнього бізнесу. У цьому сенсі природа індустріальних міст і міст торговельних зовсім різна. І обидва типи мають право на існування в нашій країні. Гаслом має бути: «Співіснування, а не витіснення одних іншими! Синергія взаємодії, а не Руїна взаємного знищення!»

Не деіндустріалізація, а саме нова, «розумна» індустріалізація – орієнтована на чітко визначені, в тому числі нові ринки та сектори економіки, на модернізацію виробництва, на конкретний сегмент споживання – необхідна нині Україні. Це дасть нові робочі місця громадянам, нові надходження до бюджету, нові кошти для розвитку. При цьому стимулювати слід передусім внутрішній ринок – це до питання про ринки збуту. Саме розвиток інфраструктурних проєктів виводив із глибокої кризи і Сполучені Штати, і Німеччину, і навіть Китай. Безумовно, це хороший рецепт економічного піднесення й для України.

Загальносвітовим трендом, що народився в провідних економіках, стає розуміння, що в найближчі десятиліття національні економіки матимуть зростання

передусім за рахунок стимуляції купівельної спроможності власного населення, монетизації соціальних відносин держави з громадянами, передових монетарних інструментів, що є, по суті, прямим роздаванням грошей населенню. Це сприятиме зростанню сфери послуг, малого й середнього бізнесу. І це – теж сценарій для підйому вітчизняної економіки.

Однак слід розуміти, що тільки навколо потужної передової, сучасної, конкурентоспроможної індустрії в Україні (як і всюди у світі) можливі розвиток малого та середнього бізнесу, внутрішнього ринку, зростання реальних доходів громадян, формування того самого, такого потрібного, третього сектору, громадянського суспільства. Без сучасної «розумної» неоіндустріальної основи жодне зростання неможливе.

Серед комплексу економічних, політичних, соціальних та інших причин, які обумовили нездатність вітчизняної економіки гідно протистояти викликам нинішньої, та мабуть і наступних криз, без яких саме існування ринкової економіки є неможливим, однією із визначальних, є саме невідповідність якості технологічного розвитку України останніх років сучасним світовим тенденціям. Загальна відсталість технологічної бази національної економічної системи та слабкість механізмів її інноваційного оновлення – все це значно посилює та буде і у подальшому посилювати негативний вплив кризових ситуацій у світі на ситуацію в Україні та ускладнювати процеси подолання їх негативних наслідків. Проте нинішня ситуація в економіці України є свідченням того, що дана проблема і надалі залишатиметься однією серед найбільш актуальних.

Технологічна різноукладність вітчизняної економіки, наявність різних техноекономічних секторів, ринкових і галузевих сегментів – це особливість перехідного етапу її розвитку у технологічному і структурному вимірах.

На мій погляд назріла необхідність за європейськими аналогами у створенні постійно діючої Групи високого рівня у складі представників держави, великого, середнього та малого бізнесу, науковців та представників громадянського суспільства з координації основних стратегічних напрямків розвитку вітчизняної промисловості. Робочим апаратом такої групи міг би стати Інститут економіки промисловості НАН України із залученням і активістів нашої Академії економічних наук.

В той же час поточний стан речей не може не хвилювати будь кого з нас, як фахових економістів. З одного боку декларуються завдання якомога швидше наблизитися до найбільш розвинутих країн світу, а з іншого – у найбільш відомих світових рейтингах позиції України не покращуються, а часом навіть і погіршуються. Якщо нині Україна, за даними Heritage Foundation, перебуває на 162-му місці у світі в рейтингу економічних свобод (найгірший показник для європейських держав), то це не просто тривожний дзвінок. Це вже набат!

Загалом ситуація, що складається у світі така, що за підрахунками Financial Times, майже мільярд чоловік у світі, що розвивається, ризикують випасти з лав середнього класу, що зароджується. За останні 30 років вражаючій кількості людей вдалося здолати межу бідності, але тепер виникають сумніви, чи вдасться їм не скотитися назад. Зростаюча нерівність і уповільнення темпів зростання світової економіки можуть спричинити серйозні наслідки для бізнесу, активно інвестувавшего в ринки, що розвиваються. Одне з найважливіших питань, яким задаються уряди, – як упо-

вільнення розвитку позначиться на формуванні середнього класу в Китаї і Індії, адже багато хто вважає ці країни двигунами світової економіки в XXI столітті.

Чому б нашої секції економістів-міжнародників зараз не ініціювати дослідження переваг і недоліків можливого відродження адаптованого до сучасних умов колишнього проекту «Міжмор'я» шляхом створення Балто-Чорноморсько-Середземноморсько-Каспійського торговельного союзу або ж відродження однієї з гілок «Великого Шовкового шляху»? Ринки регіону нам знайомі, вони досить місткі й, головне, підходять нам за технологічним рівнем. Акцентований рух у цей регіон зможе хоча б частково компенсувати наслідки для нашої економіки сучасного стану політичних та економічних відносин з Російською Федерацією. Вже сьогодні Близький Схід і Центральна Азія – чи не основні ринки збуту для українських товарів, особливо сільськогосподарських продуктів, металу, літаків, будівельних матеріалів, добрив. В Україні і країн регіону спільні геополітичні інтереси. Чому б не розвинути пріоритетні відносини поряд з Польщею, Румунією, також і з Казахстаном, Туреччиною, Іраком, Іраном, Азербайджаном, Туркменістаном?

Сподіваємося, що й економічні відносини із Російською Федерацією рано чи пізно будуть збалансовані. Сторінку конфронтації, недружніх дій, відвертого волюнтаризму обов'язково буде перегорнуто. Росія – це наш неминучий, самими історією й географією визначений стратегічний партнер. До речі, попри всі наявні протиріччя, Росія до сих пір залишається, наприклад, для Польщі торговельним партнером №2 після ЄС. Величезна довжина спільного кордону зумовлює цю прописну істину. Закони економіки говорять, що після внутрішнього ринку для будь-якої передової країни головними є ринки найближчих, зі спільним кордоном, сусідів. Тому очевидно, що згодом українські товари повернуться на величезний російський ринок, і це повернення має стати справжнім проривом для української економіки та величезним кроком до її відродження, а отже, до загального добробуту, але вже **на новій, сучасній, «розумній неоіндустріальній основі».**

Відсутність чітких, прозорих, реалістичних планів і дій уряду з реформування економіки, а також складнощі з виконанням умов МВФ, безумовно, негативно вплинули на очікування бізнесу. Спроби уряду покращити бізнес-клімат, щоб надати поштовх розвитку малого і середнього бізнесу, не були вдалим, особливо з прийняттям Бюджетного, Податкового та Митного кодексів. Інші підготовлені законодавчі ініціативи врешті не були схвалені парламентом країни. **Ми просто зобов'язані реалізувати систему, що дає змогу забезпечити приплив інвестицій замість кредитів.** "Гроші позичають чужі й на певний час, а віддають свої та назавжди", – говорить, здається, народна мудрість. І можна додати: плюс відсотки. Плюс відсотки з відсотків (особливість кредитів від МВФ). Побачити, до чого призводить політика непродуманих кредитних позик, можна на прикладі Ліберії або Аргентини. У першому випадку кожен громадянин задовольняється в середньому 90 центами – одним доларом на день, але держава виплачує за боргами перед МВФ суми, рівнозначні трьом доларам на день на кожного громадянина. У другому випадку два дефолти призвели до того, що земля в Аргентині й ряд стратегічних об'єктів перейшли у власність зовнішніх кредиторів. Не думаю, що хтось у захваті від того, що Україна може в перспективі стикнутися з комплексним, комбінованим варіантом. І знову питання впирається в необхідність нової індустріалізації, без якої в країну не піде інвестор.

Неодноразово доводилося на різних рівнях управління, засобах масової інформації та зібраннях чути про те, що Україні ніби то не треба буде виплачувати всі борги за кредитами. Мовляв, прийдемо в Європу, і Захід нам спише наші боргові зобов'язання, як на початку 1990-х списав половину боргу Польщі. Мовляв, ми їм покажемо реформи, а вони нам – бац! – і спишуть борги. Однак не будемо забувати про те, що реформи – як і демократія, європейські стандарти та інші речі – потрібні не Європі. Європа упевнена, що вони необхідні нам. Заохочувати людину тільки за те, що вона вмивається та чистить зуби, ніхто не буде – гігієна потрібна передусім самій людині.

До того ж Україна не Польща. На початку 90-х років минулого століття справді склалася унікальна ситуація, коли з Польщі завдяки впливу її чисельної діаспори та не без участі та певного люб'ювання в католицькому середовищі з боку Іонна Павла II почали робити зразково-показову країну, на прикладі якої можна було продемонструвати іншим країнам Східної Європи можливість при переході від соціалістичного господарювання до ринкової економіки. Для Польщі зробили чимало винятків, і це стосується не лише боргових зобов'язань. Польща одержала де-факто пільгові умови при входженні в європейський спільний ринок (ні Чехія, ані Угорщина, ані Словаччина, ані країни Балтії такими умовами похвалитися не могли). Чи є в нас щось подібне, що має змусити Євросоюз піти нині на поступки Україні?

Тому, як науковці, ми повинні досить обережно ставитися до того, що Лешек Бальцеревич на посту радника президента України зможе повторити шлях, який пройшла Польща. Бальцеревич провів не реформи, а передреформи – комплекс дій із порятунку польської економіки. Реформи розпочалися пізніше – після шокової терапії Бальцеревича.

Якщо вже зайшла мова про Польщу, то в мене є для вас і декілька цікавих новин. По-перше, на минулих і поточних зборах ми приймаємо до своїх лав декількох представників як польської економічної думки, так і представників польського земляцтва Донеччини, які евакуювалися влітку 2014 р. на свою етнічну Батьківщину, але не поривають зв'язків з Україною (зокрема це присутні тут Олексій Квілінський та Анатолій Терлецький). По-друге, наша Академія підписала угоду про співпрацю з Фондацією «Міжнародний інститут співробітництва та розвитку» при Познанському економічному університеті Президентом якої є вже згадуваний мною Олексій Квілінський. Користуючись нагодою запрошую всіх приєднуватися до пошуку шляхів поглиблення нашої співпраці.

На жаль, Україна, внаслідок застарілої структури економіки, опинилась серед країн, які найбільше потерпають від світової кризи, тому сподіватись на швидкий вихід на передкризові рубіжі та структурні трансформації економіки не доводиться. Зараз як ніколи Україні насамперед потрібні дії, спрямовані на стабілізацію державних фінансів, оздоровлення банківської системи, спрощення системи регулювання і стимулювання конкуренції. Не вживши цих заходів, Україна буде програвати у гострій конкурентній боротьбі країнам, що винесуть потрібні уроки після кризи. Наявність подібних розривів та необхідність їх ліквідації і ставить на порядок денний перед членами нашої академії низку завдань з нагального реформування напрямків наших досліджень з метою підготовки відповідних рекомендацій для всіх рівнів державного керівництва. З іншого боку – це також і своєрідний «момент істини», який дає нам нагоду визначитися, який свій доробок ми, як еліта економічної

думки країни, можемо запропонувати народу, країні та владі у найближчій та більш віддаленій перспективі. Виходячи з вищевикладеного пропонується Президії (відповідають Є.В. Савельєв, М.Г. Білопольський, В.І. Ляшенко) організувати до листопада 2016 р. збір матеріалів, їх узагальнення та підготовку до друку монографії «Чи потрібна промисловість Україні майбутнього?» та роздати її учасникам Загальних зборів 2017 року (проект орієнтовної структури наведений у першому номері журналу «Вісник економічної науки України» за 2016 рік, який Ви отримали при реєстрації).

А зараз дозвольте мені дещо відійти від традиційної форми нашого звіту, і не зупинятися на основних результатах, які отримали протягом звітного періоду члени нашої академії, оскільки через об'єктивні обставини Президія не отримала своєчасно звіти від більшості наших відділень та членів академії. На жаль нам не вдалося оперативного перебудувати нашу взаємодію на електронну форму спілкування.

У подальшій частині свого виступу я хочу зупинитися головним чином на питанні розробки стратегії дій нашої академії в умовах набрання чинності Законами України про вищу освіту та нової редакції Закону України про наукову та науково-технічну діяльність.

Стаття 19 Закону про наукову і науково-технічну діяльність має назву «Наукова і науково-технічна діяльність у системі вищої освіти» та наступний зміст: «1. Наукова та науково-технічна діяльність у вищих навчальних закладах є невід'ємною складовою освітньої діяльності і провадиться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти. 2. Наукова і науково-технічна діяльність у системі вищої освіти провадиться відповідно до законів України "Про освіту", "Про вищу освіту" та цього Закону. 3. Вищі навчальні заклади в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності підлягають державній атестації в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. 4. На вищі навчальні заклади (університети, академії, інститути), що пройшли державну атестацію в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності, поширюються гарантії забезпечення наукової (науково-технічної) діяльності, визначені цим Законом для наукових установ. На науково-педагогічних працівників таких вищих навчальних закладів поширюються гарантії наукової (науково-технічної) діяльності, визначені цим Законом для наукових працівників».

Важливим досягненням цієї редакції Закону, є наявність в ньому Статті 23 «Громадські наукові організації». Захиту її: «1. Громадські наукові організації (громадські академії наук, наукові товариства, наукові асоціації, спілки, об'єднання тощо) - це об'єднання вчених для цілеспрямованого розвитку відповідних напрямів науки, захисту фахових інтересів, координації науково-дослідної роботи, обміну досвідом. Громадські наукові організації підлягають реєстрації та діють відповідно до законодавства про громадські об'єднання з урахуванням положень цього Закону. 2. Громадські наукові організації для виконання статутних завдань можуть утворювати тимчасові наукові колективи, науково-дослідні, проектно-конструкторські, експертні, консалтингові, пошукові організації, співпрацювати з іноземними та міжнародними організаціями, бути колективними членами міжнародних науково-фахових об'єднань, спілок, товариств відповідно до законодавства України. 3. Громадські наукові організації можуть: 1) вносити до органів державної влади пропозиції щодо реалізації та удосконалення

державної політики у сфері наукової і науково-технічної діяльності; 2) пропонувати своїх представників до складу Ідентифікаційного комітету, консультативно-дорадчих та експертних органів, що утворюються при органах державної влади.

4. Органи державної влади можуть залучати громадські наукові організації та ради молодих вчених за їх згодою до участі у підготовці та виконанні рішень стосовно наукової і науково-технічної діяльності, наукової і науково-технічної експертизи, науково-технічних програм, проектів і розробок та у взаємодії з ними інформувати населення про безпеку, екологічну безпечність, економічну та соціальну значущість, екологічні та соціально-економічні наслідки реалізації відповідних програм, проектів і розробок».

А от як звучить Стаття 25 «Регіональні наукові центри»: «1. Регіональні наукові центри створюються з метою підвищення ролі науки в розробленні та реалізації ефективної регіональної політики, її орієнтації на поєднання загальнодержавних і регіональних інтересів, наукове забезпечення розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку регіонів. 2. Регіональні наукові центри створюються Національною академією наук України спільно з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування і реалізує державну політику у сфері наукової та науково-технічної діяльності, за погодженням з відповідними місцевими органами виконавчої влади».

Стаття 66 чинного Закону України «Про вищу освіту» має назву: «Інтеграція наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академії наук». Наведу її зміст повністю: «1. Інтеграція наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академії наук здійснюється з метою розроблення та виконання пріоритетних наукових програм, проведення наукових досліджень, експериментальних розробок тощо на засадах поєднання кадрових, фінансових, технічних та організаційних ресурсів відповідно до законодавства.

2. Основними напрямками інтеграції наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів і наукових установ Національної академії наук України, національних галузевих академії наук є: 1) участь у розробленні та виконанні державних цільових програм економічного і соціального розвитку; 2) проведення спільних наукових досліджень, експериментальних та інноваційних розробок тощо, у тому числі за рахунок державного бюджету та власних надходжень; 3) участь у створенні науково-навчальних, науково-дослідних об'єднань, інноваційних структур та інших організаційних форм кооперації; 4) впровадження спільно створених інноваційних продуктів у виробництво, інші галузі економіки тощо; 5) забезпечення набуття, охорони та захисту прав інтелектуальної власності на результати наукової та науково-технічної діяльності; 6) провадження спільної видавничої та інформаційно-ресурсної діяльності; 7) залучення вищими навчальними закладами наукових працівників з наукових установ і організацій Національної академії наук України, національних галузевих академії наук та науковими установами і організаціями академії науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів на основі трудового договору (контракту) для провадження освітньої і наукової

діяльності, зокрема до підготовки аспірантів і докторантів, підготовки та експертизи підручників, навчальних посібників, освітніх програм та стандартів вищої освіти для забезпечення навчального процесу у вищій школі; 8) організація на базі наукових установ і організацій Національної академії наук України, національних галузевих академій наук наукових досліджень молодих вчених, докторантів та аспірантів, систематичної виробничої практики студентів вищих навчальних закладів із забезпеченням їх безпосередньої участі у проведенні наукових досліджень».

Відповідна стаття 68 «Організаційні форми провадження наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності» дає нам можливість пошуку найбільш ефективних форм взаємодії: «1. Наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність може провадитись вищими навчальними закладами, у тому числі через створені ними юридичні особи, предметом діяльності яких є доведення результатів наукової і науково-технічної діяльності вищого навчального закладу до стану інноваційного продукту та його подальша комерціалізація.

2. До виконання наукових і науково-технічних робіт у вищому навчальному закладі можуть залучатися науково-педагогічні, наукові і педагогічні працівники, інші працівники вищих навчальних закладів, особи, які навчаються у вищому навчальному закладі, а також працівники інших організацій.

3. Вищі навчальні заклади, зокрема які є засновниками інноваційних структур різних типів (наукові та технологічні парки, бізнес-інкубатори тощо), мають право проводити спільні наукові дослідження, демонстраційні дослідження тощо, у тому числі з використанням земельних ділянок, які знаходяться в постійному користуванні вищих навчальних закладів».

На виконання положень цих законів виконуючи свої статутні положення щодо розбудови ланцюжка «наука-освіта-бізнес», наша Академія виступила спільно з Полтавським університетом економіки і торгівлі Укоопспілки та евакуйованим до Дніпропетровська «Сімферопольським вино-коньячним заводом» засновницею громадської спілки «Міжнародний центр соціально-економічних досліджень проблем модернізації та розвитку кооперації», офіс якої розташований у Полтавському університеті. На нашу думку це може підсилити представництво економічної науки в регіоні та сприяти його сучасній модернізації.

На мою думку перелічені статті цих законів також повинні скласти правове підґрунтя створення на базі регіональних центрів НАН та МОН України мережі регіональних інноваційних систем, які дозволять ініціювати формування спеціальних регуляторних режимів прискорення реалізації пріоритетних напрямків розвитку регіонів, тим самим прискорити подолання відставання у впровадженні сучасних технологій з метою випереджального розвитку регіонів та країни в цілому.

Тому **пропонується розгорнути відповідне обговорення на шпальтах нашого журналу і доручити Президії (академіки Є.В. Савельєв, М.Г. Білопольський, В.І. Лященко) узагальнити відповідні пропозиції, надати їх у відповідний комітет Верховної Ради, а також розробити відповідні заходи з реалізації та доповісти про виконання на наступних Загальних Зборах.**

Далі декілька традиційних організаційних питань. Традиційно за звітний період членами академії видано значну кількість монографій, підручників, навчальних посібників, збірників наукових праць тощо. Вважаю, що на цьому більш детально зупиняться керівники регіональних осередків.

Новим статутом було передбачено з метою усунення проблем, які виникають при визначенні кворумів на загальних зборах, а також втратою деякими членами зв'язків з академією, введення поряд з членами та членами-кореспондентами звань - почесних та асоційованих членів до яких відносити тих, хто фактично втратив зв'язки з академією в силу різних обставин. Минулого року ми приймали відповідні рішення про ререєстрацію та щодо складання відповідних списків регіональними центрами та місцевими відділеннями і передачі їх Президії для узагальнення і затвердження на щорічних зборах. **Згідно нової редакції Статуту ці категорії наших членів не будуть враховуватись як «бойові багнети» нашої організації при визначенні відповідних кворумів та прийнятті рішень. Цю роботу треба завершити, думаю, у першому півріччі цього року. Тому прошу віце-президента М.Г. Білопольського взяти виконання прийнятих відділеннями та центрами кадрових рішень під особистий контроль.**

Втім хочу ще раз і цього року наголосити, що сучасна криза висвітлює ще раз напрям, над яким слід було б попрацювати як Президії нашої академії, так і її членам, — це **співробітництво з недержавними аналітичними центрами**, які починають відігравати все більш суттєву роль у формуванні економічної політики уряду. У лавах нашої академії майже немає представників цих структур, що не сприяє інформаційним контактам та вирішенню статутних завдань академії. Тому вважав би за доцільне ще раз обговорити на цих зборах питання співробітництва з недержавними аналітичними центрами та їх більш активного залучення до роботи в нашій академії. Відповідний пункт пропонував би внести і до проекту рішення наших Загальних зборів.

Ще раз хочу рекомендувати регіональним центрам, місцевим відділенням та членам Академії при наданні щорічних звітів не обмежуватися тільки переліком статей, конференцій та назв виконаних наукових тем, але й більш детально висвітлювати зміст наукового доробку (результати аналізу, виявлені тенденції та закономірності, розроблені концепції, обґрунтування перспективних напрямків досліджень тощо). Це сприятиме підготовці змістовних звітів як керівників регіональних відділень, так і загалом Президії нашої академії.

Ще раз нагадаю, що наша Академія економічних наук України вже понад протягом 20 років її існування ніколи не залишалася осторонь від сучасних соціально-економічних проблем України. Певний погляд та певні думки на сучасні проблеми будуть висловлені в процесі обговорення доповіді Президії та стану економіки на зборах та знайдуть своє відображення на шпальтах як академічних, так і інших видань.

Усе це дасть змогу наблизити головну мету — зробити правильні висновки та знайти шляхи подолання негативних наслідків сучасної кризи.

Любіть Україну!

Дякую за увагу! Запрошую до дискусії!